

Education and Science of Ukraine
National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute"
Department of Philosophy

**EDUCATION AND HUMAN BEINGS:
CONTEMPORARY CHALLENGES AND RELEVANT PRACTICES**
international scientific-practical seminar

February 26, 2021

Kharkiv
2021

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
"Харківський політехнічний інститут"
Кафедра філософії

**ОСВІТА І ЛЮДИНА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА
АКТУАЛЬНІ ПРАКТИКИ**
міжнародний науково-практичний семінар

26 лютого 2021 р.

Харків
2021

УДК 101/1
Ф56

Рекомендовано до друку
Вченою радою факультету соціально-гуманітарних технологій
Національного технічного університету "ХПІ" (протокол №1 від 16.02.2021 р.)

Редакційна колегія

Головний редактор: Дольська О.О., д-р філос. наук, професор.

Заступник головного редактора: Кіпенський А. В., д-р техн. наук, професор.

Члени редакційної колегії:

Тараров Я.В., д-р філос. наук, професор.

Титарь О.В., д-р філос. наук, доц.

Технічний редактор: Каріжська В.В.

Ф56 **Освіта і людина: сучасні виклики та актуальні практики: матеріали**
міжнародного науково-практичного семінару 26 лютого 2021 р. / Ред. кол. О.О. Дольська,
А.В. Кіпенський, Я.В. Тараров [та ін.]. – Харків : НТУ "ХПІ", 2021. – 60 с. – українською,
польською, китайською, англійською мовами.

Збірник містить матеріали Міжнародного науково-практичного семінару, в яких подано стислий виклад доповідей та повідомлень його учасників. У доповідях висвітлені актуальні філософські проблеми сучасної освіти і людини, питання педагогічних практик, методології подання знань і виховання.

Рекомендовано для провідних науковців, викладачів, аспірантів, а також всіх, хто цікавиться філософськими проблемами сучасної освіти і філософської антропології.

УДК 101/1

Матеріали опубліковані у електронному репозиторії
Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут".
Дані репозиторію інтегровані до: проекту OpenAire, системи Bielefeld Academic
Search Engine, системи пошуку у відкритих архівах України та
індексуються Google Scholar.

Матеріали друкуються в авторській редакції.
Оргкомітет конференції може не поділяти висловлену авторами позицію.

Семінар був затверджений наказом НТУ "ХПІ" № 40Д від 05.01.2021р.

© Національний технічний
університет "ХПІ", 2021

CONTENT

ЗМІСТ

Valentyna Voronkova, Roman Oleksenko (Валентина Воронкова, Роман Олексенко) INTEGRATION OF UKRAINE INTO THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL SPACE: PROBLEMS AND PROSPECTS OF FORMATION (ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО МІЖНАРОДНОГО НАУКОВО-ОСВІТНЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ).....	7
Olga Gomilko (Ольга Гомілко) ACADEMIC SOCIAL RESPONSIBILITY IN A POST-TRUE AGE (АКАДЕМІЧНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ЕПОХУ ПОСТ-ПРАВДИ).....	10
Ewelina Gradzka (Ewelina Grądzka) PRE-COLLEGE PHILOSOPHY EDUCATION - OLD SOLUTIONS FOR NEW PROBLEMS (EDUKACJA FILOZOFICZNA W SZKOLE - STARE ROZWIĄZANIA DLA NOWYCH PROBLEMÓW).....	12
Olha Honcharenko (Ольга Гончаренко) TWO MEANINGS OF EDUCATION ARE TWO CONSEQUENCES FOR HUMANS (ДВА ЗНАЧЕННЯ ОСВІТИ – ДВА НАСЛІДКИ ДЛЯ ЛЮДИНИ).....	14
Dominika Gruntkowska, Jacek Moroz (Dominika Gruntkowska, Jacek Moroz) PROBLEM-BASED LEARNING AS THE METHOD OF CONSTRUCTIVISM DIDACTICS (PROBLEM-BASED LEARNING JAKO METODA DYDAKTYKI KONSTRUKTYWISTYCZNEJ).....	17
Olga Dolska (Ольга Дольська) THE INFLUENCE OF EMBODIED RATIONALITY ON EDUCATIONAL AND ANTHROPOLOGICAL CHANGES (ВПЛИВ ТІЛЕСНОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ НА ОСВІТНІ ТА АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗМІНИ).....	19
Olena Tytar (Олена Титар) PHILOSOPHY OF EDUCATION AND CULTURAL TRAUMA: MAN IN THE FACE OF MODERN CHALLENGES (ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ І КУЛЬТУРНА ТРАВМА: ЛЮДИНА ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ СУЧАСНОСТІ).....	21
Dezhong Wang THE IMPACT OF E-LEARNING ON EDUCATION MODEL AND ITS PROBLEM SOLUTIONS (在线教育对教育模式的影响及其问题的解决对策).....	26
Peter Koval (Петро Коваль) ART IN THE PROFESSIONAL SKILLS OF A TEACHER (МИСТЕЦТВО У ПРОФЕСІЙНІЙ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА).....	27
Olga Protsenko, Natalia Muradyan (Ольга Проценко, Наталія Мурадян) FORMATION OF LEGAL AWARENESS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS: MORAL AND LEGAL COMPENDIUM (ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: МОРАЛЬНО-ПРАВОВИЙ КОНСПЕКТ).....	31

Nataliy Godz (Наталія Годзь) ANALYSIS OF PROBLEMS OF ECOLOGICAL EDUCATION IN THE DISCOURSE "ECOLOGICAL FUTUROLOGY" (АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ДИСКУРСІ "ЕКОЛОГІЧНА ФУТУРОЛОГІЯ")	32
Igor Biletsky (Ігор Білецький) PARADIGMS OF PHILOSOPHY IN THE MODERN WORLD (ПАРАДИГМИ ФІЛОСОФІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ)	36
Olga Horodyska (Ольга Городиська) "TEACHER-STUDENT" RELATIONSHIP: PAST AND NOWADAYS (ЗВ'ЯЗОК "ВЧИТЕЛЬ-УЧЕНЬ": МИНУЛЕ Й СЬОГОДЕННЯ).....	39
Tetiana Dyshkant (Тетяна Дишкант) ABOUT THE PROBLEM OF THE CRISIS OF THEORIES IN PEDAGOGY (ПРО ПРОБЛЕМУ КРИЗИ ТЕОРІЙ У ПЕДАГОГІЦІ)	42
Victor Mishchenko (Віктор Міщенко) PEDAGOGICAL MISSION OF A PHILOSOPHY TEACHER (ПЕДАГОГІЧНА МІСІЯ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ФІЛОСОФІЇ)	45
Eugene Gluschenko (Євгеній Глущенко) ABOUT MORAL CONTEXT VIA DIDACTIC PHRASES (МОРАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ ДИДАКТИЧНИХ ВИСЛОВІВ).....	47
Maria Fidrovska (Марія Фідровська) WHO IS A TEACHER? THE QUESTION OF SPIRITUAL NARRATIVE AND RESPONSIBILITY (ХТО ТАКИЙ ВИКЛАДАЧ? ПИТАННЯ ПРО ДУХОВНИЙ НАРРАТИВ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ)	51
Leonid Trusei (Леонід Трусей) EDUCATION AND HUMAN (ОБРАЗОВАНИЕ И ЧЕЛОВЕК).....	53
Oleksandr Stalin (Олександр Сталін) THE MODEL OF SYSTEM THINKING AS A TOOL OF RATIONAL ACTIVITY (МОДЕЛЬ СИСТЕМОГО МИСЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РАЦІОНАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ)	55
Maria Vanieieva (Марія Ванєєва) THE PROBLEM OF SELF-AWARENESS IN THE CREATIVITY AND TRAINING OF THE ACTOR (ПРОБЛЕМА САМОУСВІДОМЛЕННЯ У ТВОРЧОСТІ ТА НАВЧАННІ АКТОРА)	58

Education in the 21st century is already the New World's education. We had to feel these features in early 2020, when almost the whole world faced the pandemic. Covid narrative (according to S. Žižek) led us to the cove world. All levels of education have come close to solving many issues in the new environment. But the complexity of the situation is aggravated by the fact that we are witnessing changes within the person oneself, anthropological issues are born and unfold in new contexts. This cannot be ignored when discussing any issues related to educational practices. There are many challenges, and the main one, on our mind, is the question of conceptual resources: what conceptual principles should be leading ones in such a difficult situation, whether the efforts of educators can be fully realized, or they remain the utopian projects. The role of education is constantly growing in such a complex-hybrid world. No wonder, considering the topic of democracy in Ukraine in the past, present and future ("Why Is Ukraine a Democracy? TCUP Conference" February 1-5, 2021, Harvard Ukrainian Summer Institute), F. Fukuyama emphasized that education is one of the main tasks of every scientist, teacher and public figure. The mission of education is to form the new people generation. Let it be not only a slogan, but also a truly conceptual aim in our seminar's work. There are many questions: how to preserve and multiply the intellectual baggage, how to work on the task of forming the skills of critical evaluation in the advanced capabilities of social networks, how not to lose the teacher's individuality and to increase attention to it within the younger generation, how to form a dream, focus into the future. Movement without understanding, without the teleological characteristics of development can bring destructive elements in there. So the search and the probable responses may become for us the guideline in the further professional movement.

Prof. Olga Dolska

Освіта в ХХІ столітті – це освіта вже в Новому світі. Ці особливості нам довелося відчувати вже на початку 2020 р., коли майже весь світ зіткнувся із пандемією. Ковідний нарратив (вважає С. Жижек) привів нас до ковідного світу. Усі ланки освіти впритул підійшли до вирішення багатьох питань в нових умовах. Але складність ситуації посилюється ще й тому, що ми стаємо свідками змін в самій людині, антропологічні питання народжуються і розгортаються в нових контекстах. Не можна ігнорувати це при обговоренні будь-яких питань, пов'язаних із освітніми практиками. Виникає багато викликів, і основним, на наш погляд, є питання концептуальних ресурсів: якими концептуальними принципами керуватися при такому складному становищі, чи можуть намагання представників освіти, освітян бути реалізованими в повному обсязі, або залишаться утопічними проектами. Роль освіти постійно зростає в такому складно-гібридному світі. Недарма, розглядаючи тему демократії України в минулому, сьогоденні та майбутньому ("Why Is Ukraine a Democracy? TCUP Conference" February 1-5, 2021, Harvard Ukrainian Summer Institute), Ф. Фукуяма поставив наголос на освіті як одному із головних завдань кожного науковця, викладача і громадського діяча. Місія освіти – формувати генерацію нових людей. Нехай це буде не тільки гаслом, а й дійсно концептуальним цільовим орієнтиром в роботі нашого семінару. Питань багато: як зберегти і помножити інтелектуальний багаж, як працювати над завданням формування вміння критичної оцінки в умовах розвинутих можливостей соціальних мереж Інтернету, як не загубити індивідуальність викладачу і посилити увагу до неї у підростаючому поколінні, як формувати мрію, націленість на майбутнє тощо. Рух без розуміння, без телеологічного характеру розвитку може внести деструктивні елементи. Отже пошуки і можливі відповіді стануть для нас орієнтиром в подальшому професійному русі.

проф. Ольга Дольська

Valentyna Voronkova,

Doctor of Philosophy (D.Sc.), Professor,
Academician of the Academy of Higher Education of Ukraine,
Head of the Department of Management of Organizations and Project Management,
Engineering educational and scientific Institute of
Zaporizhzhia National University, Editor-in-Chief
Zaporizhzhia, Ukraine

Roman Oleksenko,

Doctor of Philosophy, Professor, Professor of Department
Public Administration and Law,
Dmytro Motornyi Tavria state agrotechnological University
Melitopol, Ukraine

**INTEGRATION OF UKRAINE INTO THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL SPACE: PROBLEMS AND
PROSPECTS OF FORMATION**

The relevance of the Ukraine's integration research into the international scientific and educational space is very important. Integration improves the image, ranking and international recognition of universities in the international educational space; expanding opportunities for international exchange and further integration into the international scientific and educational space; expansion of scientific contacts and opportunities with the scientific community for Western and Asian universities; expanding the exchange of professors, students and graduate students and participation in research activities in connection with the expansion of academic mobility and obtaining double diplomas; conducting joint scientific events - conferences, round tables, professors exchange to expand the opportunities for scientific contacts. The vector of Ukraine's integration into the international scientific and educational space determines the modernization of the university community representation in the international innovative communications space. The main indicators of a scientist's scientific activity and his rating assessment are quantitative and qualitative digital indicators of a scientific department or scientific institution. The main problems in the activities of academic staff are: the lack of mechanisms to encourage professors for scientific activity and productivity; ignorance of the professors vast majority about the requirements for the university; insufficient awareness of professors about international scientometric databases;

lack of national scientific publications indexed in the scientometric databases Scopus and Web of Science; low professors demand in the international labor market. Taking it into consideration, the scientific and educational space of Ukraine should be an open dynamic system, respond instantly to today's demands and be characterized as prognostic. This requires the expansion of scientific contacts on joint research projects, including the signing of bilateral agreements; writing joint monographs published in the languages of the European Union, as required by our reports; holding joint scientific conferences; intensification of scientific professors exchange, students, graduate students, undergraduates within the framework of academic mobility; intensification of writing joint articles and abstracts within international conferences, receiving grants for common topics.

Валентина Воронкова,

доктор філософ. наук, професор,
Академік академії наук вищої освіти України
завідувач кафедри менеджменту організацій та управління проектами,
Інженерний навчально-науковий інститут
Запорізького національного університету
Запоріжжя, Україна

Роман Олексенко,

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри публічного управління та права,
Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного
Мелітополь, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО МІЖНАРОДНОГО НАУКОВО- ОСВІТНЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження інтеграції України до міжнародного науково-освітнього простору має велике значення, так як це підвищення іміджу, рейтингу та міжнародного визнання університетів у міжнародному освітянському просторі; розширення можливостей міжнародного обміну та подальшої інтеграції у міжнародний науково-освітнянський простір; розширення наукових контактів та можливостей з науковою спільнотою не тільки західних, але й передових університетів Азіатського континенту;

розширення обміну викладачами, студентами і аспіратами та участі в науково-дослідницькій діяльності у зв'язку з розширенням академічної мобільності та отримання подвійних дипломів; проведення сумісних наукових заходів – конференцій, круглих столів, обміну викладачами з метою розширення можливостей наукових контактів. Вектор інтеграції України до міжнародного науково-освітнянського простору обумовлює модернізацію представництва університетської спільноти у міжнародному просторі інноваційних комунікацій. Основним показником наукової діяльності науковця та його рейтингового оцінювання є кількісні та якісні цифрові показники, наукового відділення чи наукової установи. До основних проблем в діяльності науково-педагогічних працівників є: відсутність механізмів заохочення викладачів за наукову активність і продуктивність; необізнаність переважної більшості викладачів про вимоги до діяльності університету; недостатня обізнаність викладачів про міжнародні наукометричні бази; відсутність національних наукових видань, що індексуються в наукометричних базах Scopus і Web of Science; низька затребуваність викладачів на міжнародному ринку праці. З огляду на це, науково-освітнянський простір України має бути відкритою динамічною системою, миттєво реагувати на запити сьогодення й і характеризуватись як прогностична. Для цього необхідне розширення наукових контактів щодо спільних наукових проєктів, що включає підписання двосторонніх угод; написання спільних монографій, виданих мовами Європейського Союзу, як це вимагають наші звіти; проведення спільних наукових конференцій; активізація наукового обміну між викладачами, студентами, аспірантами, магістрантами в межах академічної мобільності; активізація написання спільних статей і тез у межах міжнародних конференцій, отримання грантів для виконання спільних тем.

Olga Gomilko,
professor,
Ph D Leading Researcher,
The National Academy of Sciences of Ukraine,
H. Skovoroda Institute of Philosophy
Kiyiv, Ukraine

ACADEMIC SOCIAL RESPONSIBILITY IN A POST-TRUE AGE

Global changes in higher education (internationalization, mobility, democratization, diversification, commercialization, etc.) contribute to the growth of academic social responsibility (Academic Social Responsibility, 2018). It is about responsibility not only in the academic sphere (teaching, research) but also about the impact of education on society mainly through the education of citizens and educational work.

The expression of the public dimension of education contributes to the legitimation of the values of the modern nation-state. It is no coincidence that recently one of the criteria for determining the rankings of universities is to take into account their positive impact on society, which is considered in the context of the implementation of social responsibility by academic communities. It is noteworthy that the latter is a mechanism for implementing the so-called third mission of universities.

The transformation of education into an effective social force is possible due to: 1) the weakening of ideology as a key factor in legitimizing the traditional modern state (J. Habermas) and 2) the need for a "new enlightenment" (Club of Rome, 2017).

The level of awareness of social responsibility by academic communities captures the concept of academic social responsibility, which we consider in the context of the discourse of corporate social responsibility (CSR).

Ольга Гомілко,
доктор філософських наук,
професор, провідний науковий співробітник,
Інститут філософії ім. Г. Сковороди НАНУ
Київ, Україна

АКАДЕМІЧНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ЕПОХУ ПОСТ-ПРАВДИ

Глобальні зміни у сфері вищої освіти (інтернаціоналізація, мобільність, демократизація, диверсифікація, комерціалізація тощо) сприяють зростанню академічної соціальної відповідальності (Academic Social Responsibility, 2018). Йдеться про відповідальність не лише в академічній сфері (викладання, дослідження), але й про вплив освіти на суспільство головним чином завдяки вихованню громадянина та просвітницькій роботі.

Увиразнення публічного виміру освіти сприяє легітимації цінностей сучасної національної держави. Не випадково останнім часом одним із критерієм визначення рейтингів університетів є врахування їх позитивного впливу на суспільство, котрий розглядають у контексті здійснення академічними спільнотами соціальної відповідальності. Прикметно, що остання представляє механізм здійснення так званої третьої місії університетів.

Перетворення освіти на дієву суспільну силу встає можливим внаслідок: 1) послабленню позицій ідеології як ключового чинника легітимізації традиційної модерної держави (Ю. Габермас) та 2) потребі у "новому просвітництві" (Римський клуб, 2017).

Рівень усвідомлення академічними спільнотами соціальної відповідальності фіксує поняття академічної соціальної відповідальності, котре нами розглядається у контексті дискурсу корпоративної соціальної відповідальності (CSR).

Ewelina Grądzka,
MA in philosophy, MA in political science
PhD candidate
Faculty of Philosophy
Pontifical University of John Paul II
Cracow, Poland

PRE-COLLEGE PHILOSOPHY EDUCATION- OLD SOLUTIONS FOR NEW PROBLEMS

The interest in the role of philosophy education in the functioning of modern society has been growing recently. Fake news, post-truth, informational overload or manipulation, unprecedented access to publishing thanks to Internet endanger democracy and rationality of human decisions. However, philosophical education was considered a remedy long before the present challenges of information society. Philosophers like Kazimir Twardowski and his students that formed the Lvov-Warsaw School engaged considerable amount of work into the promotion and creation of the logic culture among the society. Due to their philosophical program based on analytical tools they rejected teaching of history of philosophy as a pre-collage subject. Instead, they supported school curriculum of propaedeutic of philosophy based on logic and psychology teaching. Twardowski claimed that one need to learn first how to thinking correctly and what cognitive biases to avoid to be able to act efficiently and work for the prosperity of the society. Although Twardowski and his students referred to Gymnasium level half a century later similar ideas appeared in the United States with prof. Matthew Lipman who is considered the founder of philosophy for/with children movement. Both Professors devoted their academic careers to philosophical education on the pre-college level taking the social responsibility of University seriously. It seems that nowadays it is worth to acknowledge the ideas of both of them and the influence of the philosophical education on the problems of modern society.

Ewelina Grądzka,
magister filozofii, magister politologii
doktorantka
Wydział Filozofii
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II
Kraków, Polska

EDUKACJA FILOZOFICZNA W SZKOLE - STARE ROZWIĄZANIA DLA NOWYCH PROBLEMÓW

W ostatnim czasie rośnie zainteresowanie rolą edukacji filozoficznej w funkcjonowaniu współczesnego społeczeństwa. Fake newsy, post-prawda, nadmiar informacji lub manipulacja informacyjna, bezprecedensowy dostęp do publikacji dzięki Internetowi zagrażają demokracji i racjonalności ludzkich decyzji. Jednak edukacja filozoficzna była uważana za remedium na długo przed obecnymi wyzwaniem społeczeństwa informacyjnego. Filozofowie tacy jak Kazimierz Twardowski i jego uczniowie, którzy tworzyli Szkołę Lwowsko-Warszawską, włożyli wiele pracy w promocję i tworzenie kultury logicznej w społeczeństwie. Ze względu na program filozoficzny oparty na narzędziach analitycznych odrzucili nauczanie historii filozofii jako przedmiotu w szkole. Zamiast tego popierali program propedeutyki filozofii oparty na nauczaniu logiki i psychologii. Twardowski twierdził, że trzeba najpierw nauczyć się prawidłowego myślenia i jakich błędów poznawczych unikać, aby móc działać efektywnie i pracować na rzecz dobrobytu całego społeczeństwa. Chociaż Twardowski i jego uczniowie odnosili się do poziomu Gimnazjum, pół wieku później podobne pomysły pojawiły się w Stanach Zjednoczonych u prof. Matthew Lipmana, uważanego za twórcę ruchu filozofii dla/z dziećmi. Obaj profesorowie poświęcili swoje kariery akademickie na rzecz edukacji filozoficznej na poziomie przed uniwersyteckim, traktując poważnie społeczną odpowiedzialność ośrodków akademickich. Wydaje się, że w dzisiejszych czasach warto zainteresować się ideami obu z nich oraz wpływem edukacji filozoficznej na problemy współczesnego społeczeństwa.

Olha Honcharenko,

Associate Professor at the Psychology,
Pedagogic and Social-Economic Disciplines Department,
the National Academy of State Border Service of Ukraine
named after Bohdan Khmelnytskyi,
Khmelnyskyi, Ukraine

TWO MEANINGS OF EDUCATION ARE TWO CONSEQUENCES FOR HUMANS

Socrates is recognized as the first who properly assessed the impact of word variability on reflection and understanding. The usage of certain words in the precise meaning prompted the philosopher to free them from arbitrariness. In particular, this ambition motivated Socrates to seek the essence of virtue (αρετή). To answer this question, the philosopher distinguished two meanings of virtue. This can be revealed primarily by the works of Plato. Thus, in the dialogue "Phaedo" Plato through Socrates distinguished genuine virtue from its deceptive phantom, and in the dialogue "Banquet" – true virtue from its illusory image. Other philosophers of Antiquity also used to distinguish the two meanings of virtue. For example, Aristotle distinguished the stainless behaviour of a man from its pretense, while Seneca – simple and obvious virtue from the dark and illusory one. The antique philosophers were encouraged to conduct such distinguishing by Sophists.

(1) The Sophists believed that knowledge was a created object that could be transmitted directly through writing or any discourse. Therefore, anyone who wants to master virtue can acquire it through persistence and learning.

(2) Philosophers believed that knowledge was not a created object that could be transmitted directly through writing or any discourse. A person cannot learn virtue because it is not passed from one man to another. Even the wisest people cannot pass on to others the virtue they are endowed with.

(1) Sophists focused on the transfer of ready-made knowledge, effective in certain practices of life, in the form of teacher's answers to students' questions.

(2) Philosophers started from the awareness of the lack of knowledge and the desire to achieve it by someone's own efforts. In their opinion, this could be

facilitated by the exchange of views between several people who are able to discuss freely on any topic.

(1) According to the sophists, a person is able only to reproduce externally imposed images of virtue.

(2) According to philosophers, a person is able to achieve an independently created image of virtue.

In my opinion, the appeal to distinguishing of two meanings of virtue by ancient philosophers and the display of such attempts in history of philosophy can help today to clarify the differences in the variant meanings of education and their consequences for man. What kind of education does formal and informal institutions offer today: real or pretended, true or deceptive? Here is the question to consider.

Ольга Гончаренко,

доктор філософських наук, доцент,
кафедра психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
Хмельницький, Україна

ДВА ЗНАЧЕННЯ ОСВІТИ – ДВА НАСЛІДКИ ДЛЯ ЛЮДИНИ

Загально визнано, що Сократ першим належно оцінив наслідки від мінливості слів для розмірковування й порозуміння. Вживання певних слів у точному значенні спонукало філософа до звільнення їх від довільності. З цим прагненням Сократа пов'язане, зокрема, питання про те, чим, власне, є добродетель (*ареті*). Щоб дати відповідь на це запитання, філософ вдавався до розрізнення двох значень добродетельності. Це можна зрозуміти з творів передусім Платона. Так, у діалозі "Федон" Платон вустами Сократа розрізнив справжню добродетельність від її облудної мари, а у діалозі "Бенкет" – істинну добродетельність від її примарного образу. До розрізнення двох значень добродетельності вдавалися й інші філософи Античності. Наприклад, Аристотель розрізнив бездоганну поведінку людини від її тільки удаваності, а Сенека – просту та очевидну добродетельність від темної й вигадливої. До подібних

розрізненнь античних філософів спонукали софісти.

(1) Софісти вважали, що знання є створеним предметом, який можна передати безпосередньо за допомогою письма чи будь-якого дискурсу. Тому кожна людина, яка хоче оволодіти доброчесністю, може придбати її наполегливістю і навчанням.

(2) Філософи вважали, що знання не є створеним предметом, який можна передати безпосередньо за допомогою письма чи будь-якого дискурсу. Людина не може навчитися доброчесності, тому що вона не передається від людини до людини. Навіть наймудріші люди не можуть передати іншим ту доброчесність, якою наділені самі.

(1) Софісти орієнтувалися на передачу готового знання, дієвого у визначених практиках життя, у формі відповідей вчителя на запитання учнів.

(2) Філософи виходили із усвідомлення браку знання та прагнення досягнути його своїми зусиллями. Сприятливим у цьому процесі їм видавався обмін думками між кількома людьми, які вміють вільно дискутувати на будь-які теми.

(1) На переконання софістів, людина здатна лише до відтворення нав'язаних ззовні образів доброчесності.

(2) На переконання філософів, людина здатна до досягнення самостійно створеного образу доброчесності.

На мою думку, актуалізація розрізнення античними філософами двох значень доброчесності та виявлення в історії філософії подібних спроб може допомогти сьогодні з'ясувати різниці у відмінних між собою значеннях освіти та їх наслідках для людини. Яку освіту сьогодні пропонують формальні та неформальні інституції: справжню чи удавану, істинну чи оманливу? Ось питання, над яким варто поміркувати.

Dominika Gruntkowska,

PhD

Independent researcher;

Jacek Moroz,

PhD, Institute of education

University of Szczecin,

Szczecin, Poland

PROBLEM-BASED LEARNING AS THE METHOD OF CONSTRUCTIVISM DIDACTICS

In constructivism approach knowledge is not understood as ‘reflection’ or ‘representation’ of reality. It is some kind of a map which (better or worse) makes functioning in the world possible. Knowledge becoming a tool, which main aim is to equal to the task of, natural and also basic, requirement posed by environment – adaptation.

It means about organism’s ability to survive and stay in cognitive balance, while taking into account the conditions and restrictions set by his current living environment (see Glasersfeld, 1981, 1991a). In this perspective student constructs his/her knowledge (cognitive representation), while he/she is an active participant of cognitive process. Conception of constructivism’s epistemology demands an appropriate way of implementing the postulates to the matter of education and also looking for practical constructivism’s didactics mode of action. It is mostly aimed at developing an individual abilities of studying. Method problem-based learning (PBL) belongs to constructivism education strategy. PBL is one of the most interesting and cognitively attractive activating learning methods. The use of PBL in academic education would have a visible impact at the level of teaching practise. However, the change that could be brought about at the paradigmatic awareness level of lecturers and students is more important. PBL is not only a specific way of student activities (and academic teacher in relation to them), but a completely different way of thinking about what education is.

In connection with above, the aim of our speech will be:

- (a) theoretical assumptions of PBL;
- (b) arguments in favour of using PBL in constructivism model of education.

Dominika Gruntkowska,

PhD

Niezależny odkrywca;

Dr Jacek Moroz,

Instytut edukacji

Uniwersytet Szczeciński,

Szczecin, Polska

PROBLEM-BASED LEARNING JAKO METODA DYDAKTYKI KONSTRUKTYWISTYCZNEJ

W podejściu konstruktywistycznym wiedza nie jest rozumiana jako "odbicie" lub "reprezentacja" rzeczywistości. Jest swego rodzaju mapą, która (lepiej bądź gorzej) pozwala nam funkcjonować w świecie. Wiedza zyskuje zatem status instrumentu, którego głównym zadaniem jest sprostanie naturalnemu a zarazem podstawowemu wymaganiu stawianemu przez środowisko – adaptacji. Chodzi zatem o zdolność organizmu do przetrwania i utrzymania równowagi, przy jednoczesnym uwzględnianiu warunków i ograniczeń określonych przez jego obecne środowisko życia (por. Glasersfeld, 1981, 1991). W takiej perspektywie to uczeń konstruuje wiedzę (reprezentację poznawczą) będąc w pełni aktywnym uczestnikiem procesu poznawania. Konstruktywistyczna koncepcja epistemologii wymaga zatem odpowiedniego podejścia do kwestii kształcenia a zarazem poszukiwania praktycznych sposobów realizacji postulatów dydaktyki konstruktywistycznej, która nastawiona jest na rozwijanie indywidualnej zdolności uczenia się.

W strategię kształcenia konstruktywistycznego dobrze wpisuje się metoda problem-based learning (PBL). PBL stanowi jedną z atrakcyjniejszych poznawczo aktywizujących metod kształcenia. Zastosowanie PBL w kształceniu akademickim wywołałoby widoczny wpływ na poziomie praktyki dydaktycznej. Niemniej znaczenie istotniejsza jest zmiana, jaką mogłaby wywołać na poziomie świadomości paradygmatycznej wykładowców i studentów. PBL to nie tylko określony sposób zachowań studentów (a w relacji do nich nauczycieli akademickich), lecz także zupełnie odmienny sposób myślenia o tym, czym jest kształcenie.

W związku z powyższym celem naszego referatu będzie:

- (a) ukazanie teoretycznych założeń PBL,
- (b) argumentowanie na rzecz zasadności stosowania PBL w konstruktywistycznym modelu kształcenia.

Olga Dolska,

Ph D Professor of Department of Philosophy
National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute",
Kharkiv, Ukraine

THE INFLUENCE OF EMBODIED RATIONALITY ON EDUCATIONAL AND ANTHROPOLOGICAL CHANGES

Dealing with distance learning, we have a map of the didactics of the future. This topic should be considered in the context of a new understanding of rationality, which entails issues of anthropological nature, first of all, and the development of modern philosophical and scientific concepts, and secondly. We understand that most of our experiences are bodily realizations and are building blocks for shared understanding and development. It turns out that not only theory and explanation are important in learning, but also physical experience. Education draws attention to phenomenology, offering to reconsider reality, to look at it in a new way, taking into account the meaning of the body and the body (the theme of the meaning of the body reminds us that most learning grows from the experience we receive through the body). Phenomenology has revealed the meaning of the corporeal, and post-phenomenology, which reveals its internal tension, cracks and ruptures, attracts us to a new understanding of the meaning of the body and the corporeal. Science (psychological concepts, research in biology, semiotics) provide an opportunity to expand our horizons, emphasizing the relationship between the environment and the body that exists in it. The second line unfolded in the context of cognitive science, in particular in neurolinguistics, linguistics, which studies thought processes, and so on. The achievements and further developments in the field of high-tech (Human-Computer Interaction, HCI), where the process of human-computer interaction is

studied and improved, are impressive. This makes it possible to look at the problem of rationality more broadly, in new perspectives and put forward a thesis about the need to talk about bodily rationality. To these developments are added reflections on a new culture and anthropology: if the culture of the body begins with the ordinary, everyday and then rises to the level of socially significant, it becomes clear priority and rehabilitation of sensory, intuitive effects, etc. (as a small example: appeal to the body is not was taken into account, it was as if "forgotten", but the metaphor of "care for the body", which acquired in the phenomenology of principle (M. Heidegger, P. Ricoeur, M. Foucault, O. Bolnov, etc.) in education intersects with educational practice.

Ольга Дольська,

доктор філософських наук,
професор кафедри філософії,
Національний технічний університет
"Харківський політехнічний інститут",
Харків, Україна

ВПЛИВ ТІЛЕСНОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ НА ОСВІТНІ ТА АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗМІНИ

Маючи справу із дистанційним навчанням, перед нами розгорнулася мапа дидактики майбутнього. Ця тема повинна розглядатися за умов нового розуміння раціональності, що тягне за собою питання антропологічного характеру, перш за все, і розвитку сучасних філософських та наукових концепцій, по-друге. Ми розуміємо, що більшість наших переживань є реалізацією тілесного і є будівними частинами для загального розуміння і розвитку. Виявляється, що не тільки теорія та пояснення мають значення в навчанні, але й тілесний досвід. Освіта звертає увагу на феноменологію, пропонуючи переглянути реальність, подивитися на неї по-новому з урахуванням значення тіла та тілесного (тема значення тілесного нагадує нам, що більша частина навчання зростає з досвіду, який ми отримуємо завдяки тілесного). Феноменологія розкрила значення тілесного, а постфеноменологія,

в якій розкривається її внутрішня напруга, тріщини і розриви, притягує до нас нове розуміння значення тіла та тілесного. Наука (психологічні концепції, дослідження в біології, семіотики) дають можливість розширити наші горизонти, підкреслюючи зв'язок середовища і тіла, яке в ньому існує. Друга лінія розгорталась в контексті когнітивної науки, зокрема в нейролінгвістиці, в лінгвістиці, яка вивчає миследіяльнісні процеси тощо. Вражаючими є досягнення і подальші розробки в галузі високих технологій (Human-Computer Interaction, HCI), де вивчається і удосконалюється процес взаємодії людини-комп'ютера. Це дає можливість подивитися на проблему раціональності більш розширено, в нових ракурсах і висунути тезу про необхідність говорити про тілесну раціональність. До цих розробок додаються ще й роздуми про нову культуру і антропологію: якщо культура тіла починається зі звичайного, повсякденного і потім піднімається до рівня соціально значимого, то стає зрозумілим пріоритетність та реабілітація ефектів чуттєвого, інтуїтивного тощо (в якості невеличкого прикладу: звернення до тіла не було взято до уваги, воно було немов би "забути", але метафора "турбота про тіло", яка набула у феноменології принципового положення, (М. Гайдеггер, П. Рікбор, М. Фуко, О. Больнов та ін.) в освіті перетинається із виховною практикою.

Olena Tytar,

Ph D Professor of the Department of Theory
of Culture and Philosophy of Science,
Faculty of Philosophy, V.N. Karazin Kharkiv
National University,
Kharkiv, Ukraine

PHILOSOPHY OF EDUCATION AND CULTURAL TRAUMA: MAN IN THE FACE OF MODERN CHALLENGES

Our time is not only a time of pandemic, but a time of restructuring of the whole system of culture, where the boundary between private and official, between different activities, between working and leisure, between individual and collective

experience is blurred. Theoretically, society has prepared postmodern philosophy for such changes, but cultural and historical changes have been so rapid and unexpected that old philosophical concepts are no longer enough, deconstruction is not what calls into question existing concepts, but what works with outdated concepts and mechanisms. In these conditions, we no longer have enough postmodern controversy, because concepts are produced faster than the postmodern reflective mind can comprehend (it is not enough to change "minuses" to "pluses", or talk about their combination). One of the ways to develop a new metamodern or overcoming postmodern philosophy is to turn to theories and philosophies of education, because the emergence of many problems before modern man raises the question of continuing education and penetration of educational practices in those areas of life that did not require such educational renewal and education methodology.

The current situation in society and philosophy also raises the issue of cultural trauma, literally from the Greek - trauma is a wound, wounds, traumatic experiences begin to talk about the state of people after the war, totalitarian societies, especially philosophy raises this issue in connection with post-traumatic experience. "Post-Afghan syndrome", "post-war syndrome". Cultural trauma is understood as an unexpected wound, a defeat, where there is both the effect of surprise and strong emotional shock, cultural trauma combines the understanding of vulnerability, surprise, and hence unconsciousness, and adaptation, survival. In the 1990s and 2000s, it became clear that individual trauma also had a collective dimension, and that we all, as humanity and peoples, share a common experience. Thus, Arthur Neal in 1998 in his work "National Trauma and Collective Memory" introduces the concept of national cultural trauma, which implies the understanding of cultural trauma as an event that is constantly lost in the collective consciousness, at the national level can not get rid of it collective experience.

Because the combination of components of consciousness and unconscious mechanisms, the utterance of trauma, is important for understanding cultural trauma, psychoanalysis and hermeneutics (Gilbert Dyatkin, Paul Reeker) also address this

problem. In Gilbert Diatkine's work *On the Other Side of the Pleasure Principle*, cultural trauma is characterized as a recurring experience that combines pain, suffering, and some satisfaction with the recurrence of that experience, which is a psychological mechanism for both survival and compensation. In Paul Ricœur's work *"Memory, History, Oblivion"* (2004) fixes not only the mechanisms of repetition on cultural trauma, but also the obligatory obsession with traumatic memories, this obsession a person is unable to overcome himself, only with the help of a certain common collective hermeneutics.

In 2000-2020, the concept of cultural trauma is associated with collective identity, which is understood not only as a mechanism for building their collective cultural identity, but also a mechanism of cultural mediation, through this mechanism cultural trauma is detected, proclaimed and cured, or rather, because finally, according to researchers, it can not be overcome, at least at the level of one or two generations. Hence the generational theories of trauma (Tamara Gundorova), which examines the cultural traumas inherent in certain generations ("lost" generation, "boomers", generation "X", generation "Z", "millennials", etc.). Since modernity is the coexistence of several generations, and generational development is accelerating, we can say that such theories, in our opinion, will no longer be enough to understand the pandemic as a cultural trauma for all generations. Also, J. Alexander in *"Cultural Trauma and Collective Identities"* in 2008 expresses the right opinion that identity is born (renewed) as a result of cultural mediation, mediation of collective trauma, so cultural trauma is always not just about a tragic experience that changes a person and culture, but also about survival, and therefore about a kind of moral victory of the victim who survived and adapted. Such aspects of cultural trauma are also addressed in the studies by Cathy Caruth's *Unclaimed Experience: Trauma, Narrative and History* (1996) and *Hear Trauma* (2017), therefore, cultural trauma is a point of rupture of past experience, truly tragic, but at the same time this point can become a point of growth, philosophy and philosophy of education equips us with the necessary tools to implement a positive scenario of development and change.

Олена Титар,
доктор філософських наук,
професор кафедри теорії культури і
філософії науки філософського факультету
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна
Харків, Україна

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ І КУЛЬТУРНА ТРАВМА: ЛЮДИНА ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ СУЧАСНОСТІ

Наш час – це не тільки час пандемії, а час перебудови усєї системи культури, де розмивається межа між приватним і офіційним, між різними видами діяльності, між робочим часом і дозвіллям, між індивідуальним і колективним досвідом. Теоретично суспільство підготувало до таких змін філософія постмодерну, але культурно-історичні зміни виявились настільки бурхливими та несподіваними, що старих філософських понять вже не вистачає, деконструкція не те, що ставиться під сумнів існуючі поняття, а те, що працює з застарілими поняттями та механізмами. В цих умовах нам вже не вистачає постмодерної контрверзи, оскільки поняття виробляються швидше, ніж їх може осмислити постмодерністський рефлексуючий розум (не достатньо змінювати "мінуси" на "плюси", або говорити про їх поєднання). Одним з способів розвитку нової метамодерної чи долаючої постмодернізм філософії є звернення до теорій та філософії освіти, оскільки постання безлічі проблем перед сучасною людиною ставить перед нею питання безперервної освіти і проникнення освітніх практик до тих сфер життя, які раніше не потребували такого освітнього оновлення та відповідної освітньої методології.

Сучасна ситуація в суспільстві та філософії також актуалізує питання культурної травми, дослівно з грецької – травма – це рана, поранення, про травматичний досвід починають говорити досліджуючи стан людей після війни, тоталітарних суспільств, особливо філософія актуалізує це питання у зв'язку з посттравматичним досвідом, "постафганським синдромом", "пост воєнним синдромом". Культурна травма розуміється як несподівана рана, ураження, де діє як ефект несподіваності, так і сильного емоційного удару,

шоку, культурна травма поєднує розуміння уразливості, несподіваності, а отже несвідомості, та адаптації, виживання. В 1990-2000-х роках стає зрозумілим, що індивідуальна травма також має і колективний вимір, всі ми як людство та народи пов'язані спільним пережитим досвідом. Так, Артур Ніл (Arthur Neal) в 1998 році у праці "Національна травма і колективна пам'ять" вводить поняття національної культурної травми, що передбачає розуміння культурної травми як події, що постійно програється у колективній свідомості, на національному рівні не вдається позбутись цього колективного переживання.

Оскільки для розуміння культурної травми важливе поєднання компонентів усвідомленості та несвідомих механізмів, проговорювання травми, то до цієї проблеми також звертається психоаналіз та герменевтика (Жілбер Дяткін, Поль Рікер). У Ж. Дяткіна (Gilbert Diatkine) у праці "По той бік принципу задоволення" культурна травма характеризується як повторюване переживання, яке поєднує біль, страждання і певне задоволення від повторюваності цього переживання, що є певним психологічним механізмом як виживання, так і компенсації. У П. Рікера (Paul Ricoeur) у праці "Пам'ять, історія, забуття" (2004) фіксується не тільки механізми повторення на культурній травмі, а й обов'язкова зацикленість на травматичних спогадах, цю зацикленість людина не в змозі подолати сама, лише за допомогою певної спільної колективної герменевтики.

В 2000-2020-х роках поняття культурної травми пов'язується з колективною ідентичністю, що розуміється не тільки як механізм побудови свого колективного культурного обличчя, але й механізм культурного опосередкування, через цей механізм культурна травма виявляється, проголошується і виліковується, вірніше, притамовується, оскільки остаточно, на думку дослідників, вона не може бути подолана, принаймні на рівні одного-двох поколінь. Звідси виникають генераційні теорії травми (Тамара Гундорова), де розглядаються культурні травми, властиві для тих чи інших поколінь ("втраченого" покоління, "бумерів", покоління "ікс", покоління "зет",

"мілленіалів" тощо). Оскільки сучасність – це співіснування кількох поколінь, а генераційний розвиток прискорюється, то можна сказати, що таких теорій, на нашу думку, вже не буде вистачати для осмислення пандемії як культурної травми одночасно для усіх поколінь. Також Д. Александер (J. Alexander) в "Культурній травмі і колективних ідентичностях" в 2008 році висловлює слушну думку про те, що ідентичність народжується (оновлюється) в результаті культурного опосередкування, медіації колективних травм, тож культурна травма – це завжди не тільки про трагічний досвід, що змінює людину і культуру, але також і про виживання, отже про своєрідну моральну перемогу жертви, що вижила та адаптувались. Саме на такі аспекти культурної травми також звертають увагу дослідження Кейт Карут (Cathy Caruth) "Незатребувана травма: травма, оповідь, історія" ("Unclaimed Experience: Trauma, Narrative and History") (1996) та "Почути травму" (2017), отже культурна травма – це певна точка розриву колишнього досвіду, дійсно трагічна, але в той же час ця точка може стати і точкою росту, філософія і філософія освіти озброює нас необхідним інструментарієм для того, щоб нами здійснювався позитивний сценарій розвитку і змін.

Dezhong Wang,

Vice-director, Jiamusi University,
China

THE IMPACT OF E-LEARNING ON EDUCATION MODEL AND ITS PROBLEM SOLUTIONS

After 1990s, the whole world had entered the information society, the great changes had been taking place in teaching and learning. Nowadays, E-learning is not only used in distance education, but also widely used in traditional classroom. This article reviews the development of E-learning and its application all over the world, on the one hand, to illustrate how the E-learning profoundly impacts the traditional model of teaching and learning, as well as learning theory. In the other hand, to

analyze the problem on its developing from three aspects, finally giving the problem solutions. Key words: E-learning education model learning theory

在线教育对教育模式的影响及其问题的解决对策

关键字: 在线教育 教育模式 学习理论

20世纪90年代人类社会进入信息化社会，教与学也随之发生了巨大变化，当前在线教育被广泛使用于远程教育和传统课堂教学之中。本文通过梳理在线教育的发展历程和在世界范围内的应用现状，一方面阐述在线教育如何改变当今的教学模式和学习模式,及其对学习理论发展的促进作用。另一方面，本文从三个方面分析了其发展过程中出现的问题，并给出解决对策。

Peter Koval,

Ph D Precarpathian National University named after
V. Stefanyk,
Department of Professional Methods and
Technologies of Primary Education
Ivano-Frankivsk, Ukraine

ART IN THE PROFESSIONAL SKILLS OF A TEACHER

Today, modern approaches to the educational process, taking into account the characteristics of each student, require the search for new ways (methods, models, various tools, etc.) that would allow to reveal a young person as a person. Therefore, modern approaches to the educational process in educational institutions at different levels require such ways, where especially professional training of students of higher educational institutions was combined with the formation of their personal readiness where art will contribute to more effective training of future professionals, especially teachers. To use art in the training of university students, in which the artistic

component plays an important role, the teacher must have high pedagogical skills, which is formed from a number of professional and pedagogical skills, which in combination will fully implement in the educational process. author's model of professional training of students of higher educational institutions. Achieving a high level of professional training is possible only with high-quality psychological and pedagogical training of teachers, where an important role in the formation and development of professional qualities of the future specialist is played by the disciplines of the humanities. However, the social significance of the teaching profession makes special demands on his moral, volitional, professional and a number of other qualities that are provided by various arts. At the same time, an important requirement is a deep knowledge of their subject, methods, ability to process different types of information, as well as mastery of information technology. Today, pedagogical skills are provided with deep knowledge, interest in the problems of science. All this is necessary in order to reveal the appeal of knowledge, subject, science, learning process. The pupil, the student should see in the teacher the clever, knowing, thinking, the person in love with knowledge. The deeper the knowledge, the broader the outlook, the wider his scientific education, the more he is not only a teacher but also an educator. That is, the professionalism of a specialist is currently determined not only by the possession of a wide range of professional knowledge, skills and abilities, but also the ability to present themselves as a harmoniously developed personality, successfully use their professional and general art knowledge, show individual characteristics, promote high culture and morality - ethical and aesthetic values. This approach to the formation of professional skills involves sound, confident, constructive behavior and, most importantly, the ability to tactfully and politely defend their position.

Thus, the improvement of professional skills is a continuous process that allows to identify a creative approach in the choice of various forms and methods, techniques and rules, methods and conditions and a number of other components, which would prepare a highly qualified specialist as a harmoniously developed personality. -psychological features. Therefore, for its self-improvement it is

necessary to look for various means and ways of their active introduction in educational process among which there is also art.

Петро Коваль,

доктор педагог. наук, професор,
Прикарпатський Національний університет
ім. В. Стефаника,
кафедра фахових методик і технологій
початкової освіти
Івано-Франківськ, Україна

МИСТЕЦТВО У ПРОФЕСІЙНІЙ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Сьогодні сучасні підходи до навчально-виховного процесу з урахуванням особливостей кожного школяра, студента, вимагають пошуку нових шляхів, (методик, моделей, різноманітних засобів тощо) які б дали можливість розкрити молоду людину як особистість. Тому сучасні підходи до навчально-виховного процесу в закладах освіти різних рівнів вимагають саме таких шляхів, де особливо професійна підготовка студентів вищих навчальних закладів поєднувалася з формуванням їхньої особистісної готовності де засоби мистецтва сприятимуть більш ефективній підготовці майбутніх фахівців, особливо педагогічного профілю. Для використання мистецтва у професійній підготовці студентів ВНЗ, в якій мистецька складова відіграє важливу роль, викладачу необхідно володіти високою педагогічною майстерністю яка формується із цілого ряду професійно-педагогічних умінь і навичок, які в своєму поєднанні дадуть можливість в повному обсязі втілити у навчально-виховний процес авторську модель професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів. Досягти професійної підготовки високого рівня можна лише за умови якісної психолого-педагогічної підготовки педагогічних кадрів, де важливу роль у формуванні та розвитку професійних якостей майбутнього фахівця відіграють дисципліни гуманітарного циклу. Однак, суспільна значущість професії педагога висуває особливі вимоги до його моральних, вольових, професійних та цілого ряду інших якостей які забезпечуються різними видами мистецтва. В той же час

важливою вимогою є глибокі знання свого предмета, методики, уміння опрацьовувати різні види інформації, а також володіння інформаційними технологіями. Сьогодні педагогічна майстерність забезпечується глибокими знаннями, зацікавленістю проблемами науки. Усе це необхідно для того, щоб розкривати притягальну силу знань, предмета, науки, процесу навчання. Учень, студент повинен бачити в педагогові розумну, знаючу, думаючу, закохану в знання людину. Чим глибші знання, чим ширший кругозір, ширша наукова його освіченість, тим більшою мірою він не тільки викладач, а й вихователь. Тобто, професіоналізм фахівця визначається в даний час не тільки володінням широким спектром професійних знань, умінь та навичок, а також спроможністю подати себе, як гармонійно розвинену особистість, вдало використовувати свої професійні та загальноосвітні, мистецькознавчі знання, проявляти індивідуальні особливості, пропагувати високу культуру й морально-етичні та естетичні цінності. Такий підхід до формування професійної майстерності передбачає обґрунтовану, впевнену, конструктивну поведінку і, головне, уміння тактовно й ввічливо відстоювати свою позицію.

Отже, удосконалення професійної майстерності є неперервним процесом, що дає можливість виявити творчий підхід у виборі різноманітних форм і методів, прийомів і правил, методик і умов та цілого ряду інших складових, що дозволило б підготувати висококваліфікованого фахівця, як гармонійно розвинену особистість з урахуванням її індивідуально-психологічних особливостей. Тому, для його самовдосконалення необхідно шукати різноманітні засоби та шляхи їх активного впровадження у навчально-виховний процес серед яких є і мистецтво.

Olga Protsenko

Dr. philosopher. Sciences, Professor,
Professor of Philosophy and Social Sciences
National University of Ukraine
them. ME Zhukovsky
Kharkiv Aviation Institute;

Natalia Muradyan

graduate student of the Department of Philosophy
and Social Sciences
National University of Ukraine
them. ME Zhukovsky
Kharkiv Aviation Institute
Kharkiv, Ukraine

FORMATION OF LEGAL AWARENESS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS: MORAL AND LEGAL COMPENDIUM

In modern society, the ability to be human plays an important role confident in the system of requirements offered to her by society. In terms of education space plays an important role in the formation of human legal consciousness and morality culture plays a system of disciplines that can be taught in educational institutions. The content of these disciplines includes informational and educational direction regarding the morality of law and behavioral culture that directly should include in the educational strategy of institutions that exist today problem of scientific and practical nature.

Ольга Проценко,

докт. філософ. наук, професор,
професор кафедри філософії та суспільних наук
Національного університету України ім. М.Є. Жуковського
"Харківський авіаційний інститут";

Наталія Мурадян,

аспірантка кафедри філософії та суспільних наук
Національного університету України ім. М.Є. Жуковського
"Харківський авіаційний інститут"
Харків, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: МОРАЛЬНО-ПРАВОВИЙ КОНСПЕКТ

В сучасному суспільстві важливу роль відіграє вміння людини бути

впевненій в системі вимог, які пропонує їй суспільство. В умовах освітнього простору важливу роль у формуванні правосвідомості людини та її моральної культури відіграє система дисциплін, що може викладатися в навчальних закладах. Зміст цих дисциплін включає в себе інформаційно-просвітницький напрям стосовно моралі права та поведінкової культури, що безпосередньо повинен включати в освітньо-виховну стратегію закладів, що в наш час є проблемою науково-практичного характеру.

Nataliy Godz,

Ph D Professor of Department of Philosophy
National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute",
Kharkiv, Ukraine

ANALYSIS OF PROBLEMS OF ECOLOGICAL EDUCATION IN THE DISCOURSE "ECOLOGICAL FUTUROLOGY"

The main tasks facing environmental futurology, in our opinion, are: joint participation of countries in the design and discussion of development objectives and guidelines for further movement; research of technologies on various models of utilization of waste materials; analysis of factors that contribute to the restoration of the purity of natural space; development of scientific bases of models of biosociotechnological space of the future mankind which can be realized both to rich, and poor states (so - both for rich, and for poor possibility of realization) as scenarios are written rich for rich, but with the requirement to act the same to poor states , and I think this is a miscalculation because the mentality and worldview of such a state and its population in general is different, because other opportunities. It is not by coercion and money that it is possible to force the state to think about the real future, the common future on a global scale. To do this, you need to know the possibilities and list of mechanisms of natural national elites, national respect and standards, cultural national stereotypes, and this is not a complete list, focusing on joint action not just for survival, but for a new vision of technology and capabilities

of socialized individual in communication and personal mental and physical work aimed at preserving and restoring the bioshell of the planet within the capabilities and superpowers, forecast the consequences of each step (the maximum possible in the calculation of far and near); the search for more - with small contributions from each individual member of society; real environmental education (based on a correct understanding of both the environment and its capabilities and its purpose). Ecological futurology is created by the needs of the community and the needs of the community, so a strong link is environmental education for different segments of the population that differ in a large number of indicators: age, citizenship, etc. We have the opportunity to contemplate environmental research in various fields of knowledge and modern culture, as well as in the system of education and upbringing, because environmental education is now an important component of modern formation of both the scientific picture of the world and the worldview of individuals. We have repeatedly cited works related to environmental education and upbringing, their recommendations can be used at all ages in a certain way. Too often, ecology is associated exclusively with ecological culture, and this is only part of the tasks and opportunities of ecology, and the question of understanding "ecological culture" and especially strategies and directions of its formation - remains open in terms of epistemological content and hermeneutic interpretation of its components. N. Kuts, analyzing the ecological consciousness of Ukrainians, first of all describes it through the structure, which it divides into cognitive, affective (emotional), behavioral (cognitive) elements. It is in the cognitive element that it includes both theoretical and practical knowledge, emotional contains a lot of personal individual. It offers the following: 1. Implementation of education and training measures. 2. Adoption of rules of conduct. 3. Creating infrastructure for the population to fulfill its environmental responsibilities. Analyzing the state of ecological consciousness of the population and state policy in this area, it highlights a number of problems: 1) low level of public awareness of environmental issues; 2) low readiness of the population for active actions for protection and protection of the environment; 3) lack of continuing environmental, ecological education.

Thus, the analysis of eco-consciousness of the main segments of the population emphasizes the need for a more detailed study of the features of regional problems, analysis of local ethnic features of eco-consciousness. Secondly, even in local selections there can be no unanimity and one-dimensionality. The set of features of the national eco-consciousness, even at such a level, is a multi-layered special combination that must also be taken into account. The issue of forecasting is becoming even more relevant at the moment, as educational issues not only have a certain dependence on funding, but must take into account the time for training mobile professionals who will meet the requirements of environmental education.

Наталія Годзь,

доктор філософських наук,
професор кафедри філософії
Національний технічний університет
"Харківський політехнічний інститут"
Харків, Україна

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ДИСКУРСІ "ЕКОЛОГІЧНА ФУТУРОЛОГІЯ"

Головні задачі, які стоять перед екологічною футурологією, на наш погляд, це: спільна участь країн у проектуванні та обговоренні задач розвитку та орієнтирів руху надалі; дослідження технологій по різних моделях утилізації відхідних матеріалів; аналіз факторів, які сприяють відновленню чистоти природного простору; розробка наукових основ моделей біосоціотехнологічного простору майбутнього людства, яке можливо реалізувати як багатим, так і бідним державам (саме так – й для багатих, і для бідних можливість реалізації), оскільки сценарії пишуться багатими для багатих, але з вимогою так само діяти й бідним державам, й думається, тут криється прорахунок бо ментальність та світосприйняття у такої держави та загалом у її населення інше, бо інші можливості. Не примусом та грошима можливо примусити державу думати про реальне майбутнє, спільне майбутнє у рамках загальнопланетарного масштабу. Задля цього слід знати можливості

та перелік механізмів природних національних еліт, національної поваги та еталонів, культурних національних стереотипів, й це ще не повний перелік;орієнтація на спільну дію не просто за виживання, а за нове бачення технологій та можливостей соціалізованого окремого індивіду у комунікації та особистій ментальній та фізичній праці, направлений на збереження та відновлення біооболонки планети у рамках можливостей та надможливостей;прогноз наслідків кожного кроку (максимально можливий у розрахунку далекий та близький); пошук досягнення більшого – за допомогою малих внесків кожного окремого члену соціуму;справжня екологічна освіта (основана на вірному розумінні як самої екології та її можливостей, так й її мети). створена потребами спільноти й на потребу спільноти, тому міцно пов'язаною ланкою є й екологічна освіта для різних верств населення які відрізняються у собі за великою кількістю показників : вік, громадянство і т.п. Екологічні дослідження ми маємо нагоду споглядати у різних сферах знання та сучасної культури, а також у системі освіти та виховання, бо екологічна освіта зараз є важливою складовою сучасного формування як наукової картини світу, так й світогляду особистостей. Нами неодноразово наводилися праці, пов'язані з екологічною освітою та вихованням, їх рекомендації можуть використовуватися на всіх вікових рівнях у певній відповідності. Занадто часто екологію пов'язують виключно з екологічною культурою, та це лише частина задач та можливостей екології, при чому питання розуміння "екологічної культури" й особливо стратегій та напрямків її формування – полишається відкритим в плані гносеологічного наповнення та герменевтичної трактовки його складових. Н. Куць, аналізуючи екологічну свідомість українців насамперед описує її через структуру, яку вона розподіляє на когнітивний, афективний (емоційний), поведінковий (когнітивний) елементи. Саме в когнітивний елемент вона включає й як теоретичні знання, так й практичні, емоційний утримує у собі багато особистого самого індивіда. Вона пропонує наступне: 1.Впровадження заходів освіти та просвіти. 2.Прийняття правил поведінки. 3.Створення

інфраструктури для реалізації населенням своїх екологічних обов'язків. Аналізуючи стан екологічної свідомості населення та державну політику у цій сфері, нею виокремлено низку проблем: 1) низький рівень поінформованості населення щодо екологічних питань; 2) низька готовність населення до активних дій для охорони і захисту довкілля; 3) відсутність безперервної екологічної освіти.

Таким чином, аналіз екосвідомості основних верств населення наголошує на необхідності більш детального вивчення особливостей регіональних проблем, аналізу локальних етнічних особливостей екосвідомості. По-друге навіть у локальних добірках не може бути однастайності та одновимірності. Сукупність особливостей національної екосвідомості навіть на такому рівні багатопланове особливе поєднання, яке також потрібно враховувати. Питання прогнозування на разі стає ще більш актуальним, оскільки освітянські питання мають не тільки певну залежність від фінансування, але мусять враховувати час на підготування мобільних спеціалістів, які будуть відповідати вимогам екологічної освіти.

Igor Biletsky,

ph.d., associate professor of the Department of
Theory of Culture and Philosophy of Science,
Kharkiv Karazin's University,
Kharkiv, Ukraine

PARADIGMS OF PHILOSOPHY IN THE MODERN WORLD

The end of the XX century is characterized by the so-called situation of postmodern and the key characteristics of the latter consists in outlook, axiological, methodological pluralism and relativism as well as negation of any grand-narratives. All the truths are considered contextual, no universal truths can be. Facts are considered through the prism of scientific theories, the latter are based on the certain axioms and postulates. Philosophy as science of the universal is the science about axioms and postulates and can be based in result of it only on obviousness.

Obviousness however is different in the frame of different cultures and their outlooks. Philosophy is very vulnerable because of it in the situation of postmodern.

The question, however, can be regarded from another point of view, the point of paradigms of philosophizing. Different paradigms exceed from different ideas of the obvious in different cultures. Five paradigms of philosophizing can be pointed out: 1) Indian (based on the ideas of reincarnation, samsara, karma, liberation – moksha), 2) Chinese (based on the idea of the so-called organismism where every living creature is something like an organ of this Universal organism and, similar to organ of usual organism, has its proper place and functions or its proper Tao), 3) Antique (ancient Greek and Roman) (that is the most ambiguous because of no living representatives of the according views in modern time), 4) Abrahamic (that of Abrahamic religions – Christianity, Judaism, Islam with their monotheism, creationism, authority of the according holy texts), 5) modern scientific (exceeding from priority of scientific, beforehand natural, knowledge with its empiricism and rationalism).

The situation of postmodern is caused by cultural globalization of the XIX – XX cc and especially political and cultural emancipation of the non-Occidental cultures in the second half of the XX century. Understanding of the situation and its transformation needs understanding of the above types of outlook and philosophy. It concerns especially understanding of the Indian and Chinese paradigms, for namely they represent us actual alternatives to the ideas of the Western culture with its scientific paradigm.

Ігор Білецький,

канд. філос. наук, доцент
кафедри теорії культури і
філософії науки ХНУ імені В.Н. Каразіна,
Харків, Україна

ПАРАДИГМИ ФІЛОСОФІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Кінець ХХ століття ознаменувався т.зв. ситуацією постмодерну, ключовою характеристикою якої виступає світоглядний, ціннісний,

методологічний плюралізм та релятивізм і заперечення т.зв. гранд-нарративів. Усі істини є контекстуальними, загальних же істин просто не існує. Факти розглядаються крізь призму наукових теорій, останні ж вибудовуються на основі аксіом і постулатів. Філософія ж як наука про універсальне, тобто про самі аксіоми і постулати, може спертися хіба що на таку річ як очевидність, яка, однак, часто уявляється абсолютно по різному. Внаслідок цього філософія постає особливо вразливою в ситуації постмодерну. На проблему можна поглянути інакше, а саме крізь призму парадигм філософування. Різні парадигми виникають із різних уявлень про самоочевидне в різних культурах. Можна виділити п'ять парадигм філософування: 1) індійську (в якій очевидно виступають ідеї реінкарнації, карми, колеса сансари, звільнення – мокші), 2) китайську (з її організмізмом, де кожна жива істота виступає свого роду органом організму – всесвіту і має в ньому своє місце і функції або своє дао – шлях), 3) античну (найбільш проблематичну через відсутність живих представників відповідних уявлень), 4) авраамічну (парадигму авраамічних релігій – християнства, юдаїзму та ісламу з їх монотеїзмом, креаціонізмом та авторитетом відповідних священних текстів), 5) сучасну сциентиську (де головним авторитетом виступає наукове, насамперед природниче, емпіричне та раціональне знання).

Ситуація постмодерну зумовлена культурною глобалізацією XIX – XX століть, особливо процесом політичної та культурної емансипації незахідних культур в другій половині XX століття. Відповідно розуміння ситуації та її трансформація потребують розуміння зазначених різновидів світогляду та філософування. Особливо індійської та китайської парадигм, оскільки саме вони являють собою реальні та принципові альтернативи уявленням західної культури з її сциентиською парадигмою.

Olga Horodyska,

ph.d., associate professor of the Department
of Philosophy National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute",
Kharkiv, Ukraine

"TEACHER-STUDENT" RELATIONSHIP: PAST AND NOWADAYS

During all the humankind history a couple "teacher-student" was one of the basic paradigms of humans' relationships which ensured maintaining of tradition and knowledge, transferring of knowledge and formation of the new one. Yet it was not just knowledge about the world, rather it was about human in the world, about their interrelations. Though contemporary situation questions real meaning of "teacher-student" relationship inasmuch as openness of the information sources, possibility of self-studying, availability of online education often minimise mentor functions transforming him into tutor – those one who only controls and organises the individual studying for student. From the very beginning transferring of tradition, knowledge, truth including truth about the one was not merely the consequence of teacher and student's harmony but the permanent risk of fight and failure. There is no discipleship without following teacher though breaking with him, without dividing of him, without confrontation. Overcome teacher with loving him, put aside teacher's doctrine, "to kill teacher" continuing his matter, – all these sides of mentor and disciple connections are close to each other and incarnate "teacher-student" relationship.

Thus mentorship that is "teacher-student" relationship where the first one is the sample and even the mirror for the second is the significant element of searching for truth including the truth about oneself. Teacher teaches first of all care of the self practice in its antiquity meaning, telling of the truth skills and further establishment of student's life autonomy which is the primary objective of teaching and upbringing here and now and the reason of obligatory destruction of "teacher-student" relationship in future. It should be emphasised that ancient practices which provided care of the self principle (cynics, epicureans, stoics) considered it to be the crucial condition of successful upbringing – student's ability to build the self's full-value

“epimeleia heautou” which really can be controlled by no one as it always proceeded from the one’s conscience, the one’s internal comprehension of the truth. Seneca also mentioned “consciousness reviewing” technique which was the report of the human to oneself and the obligatory condition of care of the self realising.

Obviously “teacher-student” relationship could obtain new meaning nowadays. Turning from the mere learning of knowledge to the building of the self using the newest technologies seems enough forward-looking. It’s possible to talk about updating of the building of the self mode (as in ancient care of the self) through the choosing not only the sources of information but the “teacher” who could be able to teach the one care of the self skills and to be the full-value sample that should be put aside by the student for the one’s life truth establishment.

Ольга Городиська,

канд. філософ. наук, доцент

Кафедри філософії Національного технічного університету

"Харківський політехнічний інститут"

Харків, Україна

ЗВ'ЯЗОК "ВЧИТЕЛЬ-УЧЕНЬ": МИНУЛЕ Й СЬОГОДЕННЯ

Пара "вчитель-учень" протягом усієї історії людства була однією із основних парадигм взаємовідносин людини із людиною, яка забезпечувала збереження традиції та знання, передачу знання та формування нових. При чому це було не просто знання про світ, скоріше про людину у світі, про їх взаємозв'язок. Проте сучасна ситуація часто піддає сумніву дійсне значення зв'язку "вчитель-учень", оскільки відкритість джерел інформації, можливість для самонавчання, доступність он-лайн освіти часто нівелює функції наставника, залишаючи йому хіба що роль тьютора, того, хто лише контролює й організовує індивідуальне навчання того, хто навчається. Від початку передача традицій, знання, істини, в тому числі, – про саму людину, завжди була не лише наслідком гармонії вчителя та учня, але й постійним ризиком боротьби та невдачі. Немає учнівства без слідування вчителю через розрив із ним, без відділення від нього, без протистояння. Подолати вчителя своєю

любов'ю до нього, відкинути його вчення, "вбити вчителя", продовживши його справу, – усі ці варіанти відносин наставника та того, хто навчається, є близькими один до одного, втілюючи зв'язок вчителя з учнем.

Отже важливим елементом пошуку істини, в тому числі, – істини людини про себе, є наставництво, реалізація зв'язку "вчитель-учень", в якому перший є, перш за все, взірцем та навіть дзеркалом для другого. Вчитель навчає насамперед практиці турботи про себе, як її розуміли в античності, навичкам говоріння правди про себе та подальшому утвердженню автономії життя учня, що є головною метою навчання та виховання тут і зараз та причиною обов'язкового руйнування зв'язку "вчитель-учень" у майбутньому. Необхідно підкреслити, що античні практики, що реалізовували принцип турботи про себе (в кініків, епікурейців, стоїків), вважали це найважливішою умовою вдалого виховання – здатність учня в результаті самому будувати повноцінну *epimeleia heautou*, яку ніхто насправді не міг контролювати, оскільки вона завжди виходила із сумління людини, її внутрішнього розуміння істини. Сенека свого часу говорив про техніку "перегляду свідомості", яка була звітом людини перед самою собою та необхідною умовою втілення справжньої турботи про себе.

Саме тому, на наш погляд, зв'язок "вчитель-учень" може набути нового звучання у теперішніх умовах. Повернення людини від простого засвоєння знання до побудови себе, використовуючи новітні технології, виглядає доволі перспективним. Можна говорити про актуалізацію режиму побудови себе (як в античній турботі про себе) не лише через обрання джерел інформації, а внаслідок обрання того "вчителя", хто буде здатен навчати людину навичкам турботи про себе та бути повноцінним зразком, який згодом буде відкинуто тим, хто навчається, задля затвердження власної істини життя.

Tetiana Dyshkant,

ph.d., associate professor of the Department
of Philosophy National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute",
Kharkiv, Ukraine

ABOUT THE PROBLEM OF THE CRISIS OF THEORIES IN PEDAGOGY

The changing world and the education sector must respond adequately to these changes in order to secure the future within optimistic forecasts. But can it fully respond or is it only able to mitigate the effects of clearly negative factors? Let's try to answer this question by considering such a phenomenon as millennials. Considering the problem of communication between generations, American researchers Neil Howe and William Strauss hypothesized in 1991 that each generation for quite objective reasons recognizes its own system of values, which complicates mutual understanding between them. Millennials are a generation of people whose socialization took place during a period of rapid development of technological progress and information technology. This has left a certain imprint on psychology, thinking, the nature of interaction with the outside world and other people. This generation is also called the selfie generation and "I-Gen'er". Despite a number of advantages associated with this generation (tolerance, high self-esteem, immediacy), which are often quite questionable, the disadvantages of the selfie generation are more significant. After a lot of practical work, analyzing the data obtained from 11 million respondents, Professor of Social Psychology at the University of San Diego Jean Marie Twenge concluded about the asociality and infantilism of millennials. Considering some aspects of the pedagogical process, we can determine that the pedagogical process did not weaken, but strengthened the negative aspects of cultural development of this period. Thus, taking into account the request of parents, the school has implemented feasible measures to develop and consolidate unconditional love for themselves: from equal encouragement to all students, regardless of their achievements to the call to self-justification in any situation. Does such an approach in education help to compensate for the negative aspects associated with the atomization of society? Denying the authorities,

including the authority of the teacher, challenging his statements even when he points out errors in punctuation, grammar or in solving mathematical problems is another negative aspect of modern education. This is bringing subject-subject relations to the point of absurdity. Is it adequate in such a situation to rely only on constructivist pedagogy, which reduces the mission of the teacher to two components: to give students the opportunity to build on their own experience and guide the student to build their own world, based on this experience? As you know, a sign of the information society is the lack of hierarchical subordination of the elements of the social system, which is replaced by widely developed horizontal links. From this follows the blurring of the social structure and, as a consequence, the degradation of social ties and common values. The role of the teacher as a moderator fits perfectly into this picture of the world. That is, the educational process "flows downstream" reflecting the situation in society.

This will continue until the practical approach is complemented by a carefully developed theory. To do this, you need to understand what is desirable to receive at the output of the educational process; therefore, pedagogical practices need a connection with philosophical anthropology as a metascience.

Тетяна Дишкант,

доцент, доцент кафедр філософії,
Харківський національний технічний університет
"Харківський політехнічний інститут",
Харків, Україна

ПРО ПРОБЛЕМУ КРИЗИ ТЕОРІЙ У ПЕДАГОГИЦІ

Змінюється світ і сфера освіти повинна адекватно реагувати на ці зміни для того щоб забезпечити майбутнє в рамках оптимістичних прогнозів. Але чи може вона повноцінно реагувати чи вона тільки в змозі пом'якшити результати явно негативних чинників? Спробуємо відповісти на це питання, розглядаючи таке явище як мілленіали. Розглядаючи проблему комунікації поколінь американські дослідники, Нейл Хоув і Вільям Штраус, в 1991 році висунули гіпотезу, що кожне покоління з цілком об'єктивних причин визнає свою

систему цінностей, що ускладнює взаєморозуміння між ними. Мілленіали - це покоління людей, чия соціалізація проходила в період бурхливого розвитку технічного прогресу та інформаційних технологій. Це наклало певний відбиток на психологію, мислення, характер взаємодії з навколишнім світом і іншими людьми. Дане покоління називають також поколінням-селфі і "айдженерами" (I-Gen'er). Незважаючи на ряд переваг, що пов'язуються з даним поколінням (толерантність, висока самооцінка, безпосередність), які найчастіше виявляються досить сумнівними, недоліки покоління-селфі істотніше. Провівши велику практичну роботу, проаналізувавши дані, отримані від 11 мільйонів респондентів, професор соціальної психології університету Сан-Дієго Джин Твендж зробила висновок про асоціальність і інфантильність мілленіалов. Розглядаючи деякі моменти педагогічного процесу можна визначити, що педагогічний процес не послабив, а посилив негативні моменти культурного розвитку даного періоду. Так, з урахуванням запиту батьків, в школі було впроваджено посильних заходів з вироблення і закріплення безумовної любові до себе: від однакового захоплення всіх учнів, незалежно від їх досягнень до призову до самовиправдання в будь-якій ситуації. Чи сприяє такий підхід у вихованні до компенсації негативних моментів, пов'язаних з атомізацією суспільства?

Заперечення авторитетів, в тому числі і авторитету вчителя, оспорювання його тверджень навіть тоді, коли він вказує на помилки в пунктуації, граматиці або в рішенні математичних задач є ще одним негативним моментом сучасної освіти. Це доведення до абсурду суб'єкт-суб'єктних відносин. Чи адекватно в такій ситуації покладатися тільки на конструктивістську педагогіку, що зводять місію вчителя до двох складових: надати учням можливість спиратися на власний досвід і направити учня на побудову свого власного світу, виходячи з цього досвіду? Як відомо ознакою інформаційного суспільства є відсутність ієрархічної співвідпорядкованості елементів соціальної системи, яке заміщується широко розвиненими горизонтальними зв'язками. Звідси розмитість соціальної структури і, як

наслідок, деградація соціальних зв'язків і загальних цінностей. Роль викладача як модератора, прекрасно вписується в таку картину світу. Тобто освітній процес "пливе за течією" відображаючи в собі ситуацію в суспільстві. Так буде тривати до тих пір, поки практичний підхід не будуть доповнювати ретельно розробленою теорією. Для цього потрібно розуміти, що бажано отримувати на виході освітнього процесу, тому для педагогічних практик є необхідним зв'язок з філософською антропологією як метанаукою.

Victor Mishchenko

Senior Lecturer, Department of Philosophy,
National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute",
Kharkiv, Ukraine

PEDAGOGICAL MISSION OF A PHILOSOPHY TEACHER

A philosophy teacher comes into the spiritual life of a student without asking him about it, just as no one asks a person about his "Heidegger's" "abandonment in this world." So it is necessary, so it is accepted. The student is forced to trust his spiritual mentor, but does the latter understand his spiritual mission? To understand it, you need an anthropological understanding of the life path of a person who has stepped over from childhood, adolescence, the crisis of "transitional age" in the beautiful time of early youth. Gradually freed from parental care, a person gains independence in decision-making, freedom and responsibility, and, most importantly, an awakening self-awareness. It is the reflection of consciousness, self-awareness, critical perception of the world and independent thinking that is the condition for the discovery of one's inner spiritual world, the beginning of the spiritual formation of the personality, the disclosure of individuality as its gift to humanity. This can happen if, due to many factors of life, the scales tilt towards the young person finding himself in the world, as a spiritual being striving for conscious self-development.

A teacher who reads a course in philosophy, like no other social scientist, has

been given the divine mission of tactful, intelligent, delicate, but powerful in its meaning, management of this process of spiritual maturation in this truly bifurcational stage on the life path of an individual. It was he who was given to tell that to live, according to Platon – to be in the world of ideas, how wonderful is knowledge and creativity. Awakening will, consciousness and thinking means proceeding from the fact that a person, his soul, is not a vessel that needs to be filled, but a torch that needs to be lit. It was he, as a spiritual mentor, who was given to form the understanding that life is the greatest gift of nature, but a person needs the courage of self-creation in order to know the joy and happiness of being. Opening this path is the mission of a philosophy teacher.

Віктор Міщенко,

ст. викладач кафедри філософії
Національного технічного університету
"Харківський політехнічний інститут",
Харків, Україна

ПЕДАГОГІЧНА МІСІЯ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ФІЛОСОФІЇ

Викладач з філософії приходить в духовне життя студента, не питаючи його про це, як і ніхто не питає людини про його "гайдегеровської" "занедбаності в цей світ". Так треба, так прийнято. Студент змушений довіряти своєму духовному наставнику, але чи розуміє останній свою духовну місію? Щоб зрозуміти її, необхідно антропологічне розуміння життєвого шляху людини, що переступили з дитинства, отрочтва, криза "перехідного віку" в прекрасну пору ранньої юності. Поступово звільняючись від батьківської опіки, людина отримує самостійність в ухваленні рішень, свободу і відповідальність і, що найбільш значимо, – пробуджується самосвідомість. Саме рефлексія свідомості, самосвідомість, критичне світосприймання і самостійне мислення є умовою відкриття свого внутрішнього духовного світу, Початком духовного становлення особистості, розкриття індивідуальності як свого дару людству. Так може статися, якщо в силу багатьох факторів життєвого буття шальки терезів схиляться в бік набуття молодою людиною

себе в світі, як духовного істоти, що прагне до усвідомленого саморозвитку.

Викладачеві, що читає курс філософії, як ніякому іншому суспільствознавців, дана божественна місія тактовного, розумного, делікатного, але потужного за своїм значенням управління цим процесом духовного дозрівання в цю, воістину біфуркаційну стадію на життєвому шляху особистості. Саме йому дано повідати про те, що жити, згідно Платону – перебувати в світі ідей, як прекрасно пізнання і творчість. Пробудити волю, свідомість мислення – значить виходити з того, що людина, її душа - не посудина, яку треба заповнити, а факел, який треба запалити. Саме йому, як духовному наставнику, дано сформулювати розуміння, що життя – найбільший дар природи, але людині необхідна мужність самотворення, щоб пізнати радість і щастя буття. Відкрити цей шлях – місія викладача по філософії.

Eugene Gluschenko,

Graduate student the National Technical University

“Kharkov Polytechnic Institute”,

Kharkov, Ukraine

ABOUT MORAL CONTEXT VIA DIDACTIC PHRASES

In a daily way some connections between the moral and the didactic practices can be roughly seen. It's important to find out what comes from didactic practices, and particularly, can morality be one of it. In fact, some rhetoric phrases of persuading anyone about some facts might have these type of a form: "Everyone knows that p", or "to perform this you must act as everyone else", or "there are no persons which doesn't know it, except for you", etc. The language had been transforming from plainest to the more advanced forms, and it probably was the reason to some people to use it in their own way, like, for instance, the traditions of celebrating the color in China Empire (and Japan, Korea too). Also, the same is about argotic kind of languages or languages in ghetto. A surface of these type of phrases is seemed to be filled with the moral context. This feature can be found with a method below. There are class of the moral phrases which have a form: when A

occurs, a someone B must do C. Relating to them some notifications might be taken:

1. There are people PK who know X, and there are people PDK who don't know X.
2. If PK's are those who have an ability to achieve X, then the messages of PK to PDK about X are didactic.

To address an info a person one is either needs to add an some instructions how to use it, or not. With no ability of using the info, there's no information is achievable for the person. With an info PK informs about the methods they've been used, or there are some ways in which PDK can figure it out how to use an info. (In the last case, it contradicts to the second definition of PK, that's why it's considered that PK's cannot assume the methods of using information, or PDK's are able to solve problems having no resources.) Implicit or explicit instructions of how to use X somewhere can be told in another way: when A occur, to use X a someone B must do C (where C is a method).

1. There are usual, daily knowledge, and there are unusual, special knowledge. Usual knowledge is being use in daily life, when no really important are happening. Unusual information is required to long your life when a danger occurs, to stop something that is an obstacle to a life of yours or your friends, etc. Summary, the unusual knowledge is more important information that allows to get ontological life's boundaries wider. Some of such knowledge are absolutely necessary to continue life or make it different. Lets' call such important info XX.
2. Finally, when some certain circumstances occur, then a someone B from a set of PDK's is needed to do something to get over with something bad (for B) he must do something X (supposedly this is XX). In this case, B opens a dilemma: to get XX by oneself or to ask about it. If B choses the first while there's no resources to find out about XX, then one has a choice to solve a resourceless problem, or to try to ask someone from PK.

If the latter is done, then it can be told about it in this way: when A occurs, to get XX a someone B must do C. PKD's know not only how to deal with A using XX, but they're informing B how to deal with XX adding an extra info of how to perform

XX. Taking the last one in mind: when A occurs, to get XX a someone B must do C in a way W. Also, "to get XX... in a way W" equals to "to do C"; because to have something be done it's impossible to avoid using at least one method. Summary, with all previous changes the formulation it reaches the final view: when A occurs, a someone B must do C. – And, as it's clearly seen, it repeats the first moral formulation. So, that's one of the possible ways to see how can we get from didactical phrases to the moral phrases.

Євгеній Глущенко,
аспірант кафедри філософії,
Національний технічний університет
"Харківський політехнічний інститут",
Харків, Україна

МОРАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ ДИДАКТИЧНИХ ВИСЛОВІВ

В повсякденному житті деякі зв'язки між моральними та дидактичними практиками можуть спостерігатися. Важливо знайти, що слідує з дидактичних практик, зокрема, чи може мораль бути одним з тих наслідків. Насправді, деякі риторичні фрази, що запевняють когось, можуть мати такі форми: "Усі знають, що р", чи "аби зробити це, ти мусиш діяти як усі інші", чи "немає жодної людини, яка б не знала цього, окрім тебе", і т.п. Мова трансформувалася від найпростіших до найвдосконаліших форм, і це було, мабуть, причиною для деяких людей застосовувати її власними способами, як, наприклад, в традиціях шанування кольорів в Китайській Імперії (а також Японії та Кореї). Також, це ж стосується арготичної лексики, та мов гетто. Навіть поверхньо цей тип фраз здається зповненим морального контексту. Ця особливість може бути знайденою шляхом, що подано нижче.

Існує клас моральних висловів, що мають форму: коли трапляється А, тоді дехто В мусить зробити С. По відношенню до них справедливе наступне:

1. Існують люди 'ЗЛ', що знають Х, а також люди 'НЗЛ', які не знають Х.
2. Якщо ЗЛ мають здатність отримувати Х, тоді повідомлення ЗЛ до НЗЛ про Х мають дидактичний характер.

Аби адресувати (нову) інформацію до персони це: чи додати інструкцію з її експлуатації, або ж ні. За відсутністю здатності до застосування інформації, сама інформація втрачає сенс. За наявністю останньої ЗЛ інформує про методи, що використовує, або існують шляхи, якими НЗЛ можуть зрозуміти застосування інформації. (В цьому разі, це протиріччя до другого визначення ЗЛ, а тому це вважається таким, що ЗЛ не може здогадатися про методи використання інформації, або вони можуть розв'язувати задачі без будь-яких засобів.)

Явні або неявні інструкції з використання змісту повідомлень деінде можна висловити наступне: коли трапляється А, аби використати Х дехто В мусить зробити С. (Тут С – є методом.)

1. Звичайні знання використовуються тоді, коли нічого незвичного не трапляється. Незвичайна інформація виникає тоді, коли є потреба врятувати чиєсь життя, або видалити якусь перепону, що заважає, на життєвому шляху і т.і. В підсумку, незвична інформація більш важлива для того, аби розширити онтологічних вимір життя. Деякі з подібних знань абсолютно необхідні, аби продовжити життя чи змінити його. Назвемо таку важливу інформацію ХХ.

2. В решті решт, коли якісь обставини трапляються, тоді для декого В з класу НЗЛ потрібно зробити щось, аби подолати щось погане (для В), і тоді він мусить зробити щось Х (тоді це ХХ). В цьому разі, перед В дилема або здобути ХХ самому, або спитати про це. Якщо В обирає перше, тоді коли немає інших даних про ХХ, тоді в нього є вибір чи вирішувати дещо без відповідних ресурсів, чи спитати когось із ЗЛ.

В останньому випадку, про це можна сказати наступним чином: коли трапляється А, аби здобути ХХ дехто В мусить зробити С. НЗЛ знають не лише, як владнати А, використовуючи ХХ, але вони інформують В як зробити ХХ тим, що додаткова присутня інформація про це. Також, "аби зробити ХХ... шляхом W" тотожне до "зробити С"; це тому, аби зробити щось, неможна не користуватися жодним методом. В підсумку, разом із попередніми змінами формулюваннями воно набуває такого вигляду: коли трапляється А, дехто В

мусить зробити С. – І це очевидно, що ця формула повторює перше формулювання з приводу морально-дидактичних висловів. Таким чином, це один з можливих шляхів побачити шлях від дидактичних до моральних висловів.

Maria Fidrovskya,

Postgraduate of Department of Philosophy
National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute",
Kharkiv, Ukraine

WHO IS A TEACHER? THE QUESTION OF SPIRITUAL NARRATIVE AND RESPONSIBILITY

In postmodern society the figure of author, actor, person appear to be quite dim. We can find such proclamations in the works of Bart, Derrida, Baudieu. The same dim seems to be the question of education. Now we are only starting own research and development of strategies and concepts of modern education. It is not a secret that educational process is not only gaining of particular knowledge or some competences, but also some sort of parenting of personality and of the specialist, the same says Dewey. Of course some information can has some influence on values. However parenting has much more considerable influence on personality and his innerworld. The same was said by sufficient educators of 20th and 19th century. Here we suggest quite interesting concept according to which the problem of education can be reconsidered. Here we are facing a considerable problem. If the parenting is more important than passing the knowledge does lector, teacher has the right and competence to realize this parenting. Are we competent for spiritual narrative or are we only amateurs, as Pythagoras said, inventing the word of philosophy? To become adequate passer of knowledge we studied for 5-9 years and to become tutor, parenter, teacher we studied maximum one or few courses of Pedagogics. So we should ask who is capable to be the lector considering parenting? For him to have a right for spiritual, ethical narrative.

Марія Фідровська,
аспірант кафедри філософії,
Національний технічний університет
"Харківський політехнічний інститут",
Україна, Харків

ХТО ТАКИЙ ВИКЛАДАЧ? ПИТАННЯ ПРО ДУХОВНИЙ НАРРАТИВ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

У епоху постмодерну фігура автора, актора, людини представляється розмитою. Це видно з работ Барта, Дерріда, Бадью. Таким же розмитим є питання про освіту. Ми тільки починаємо шукати стратегії та розробляти нові дієві концепти у сучасній освіті. Не секрет, що процес освіти сьогодні – це не тільки набуття знань та засвоєння деяких компетенцій, але і виховання особистості та спеціаліста, про це каже і Дьюї. Виховання – це серйозний процес, який мабуть більше, ніж навіть здебільшого знання, впливає на особистість та може її змінювати. Про це казали видатні педагоги 20 і 19 сторіччя. Звичайно певна інформація також може впливати на цінності та життєвий вибір учня. Але виховання є безпосереднім впливом на людину, на її сутність. У цій роботі подається абсолютно нетривіальний і цікавий погляд на фігуру викладача та акцентуються важливі аспекти, завдяки яким проблема викладання має бути переглянута. І тут виникає величезна проблема. Якщо виховання для людини може бути важливіше, ніж навіть знання, чи досить компетентний є викладач, щоб це виховання реалізувати, чи є ми педагогами, а не тільки лекторами? Чи дійсно ми компетентні для духовного нарративу, чи тільки аматори, як казав Піфагор, винаходячи слово філософія? Для того, щоб стати професійними лекторами ми навчалися від 5 до 9 років, а от, щоб мати здібність до виховання гідної і доброї людини у кращому випадку прослухали лише один чи декілька курсів з педагогіки у процесі навчання. Виникає питання, хто є компетентним для того, щоб виховувати людину і якими моральні якості мають вирізняти педагога, щоб він мав право на духовний нарратив.

Leonid Trusei,

Graduate student the National Technical University
"Kharkov Polytechnic Institute",
Kharkov, Ukraine

EDUCATION AND HUMAN

It is known that any society is, first of all, the quality of its constituent people, its elite. The future of society is today's children, youth, who are formed through the education system. Unfortunately, it does not solve its main task — to educate, through upbringing and teaching, new individuals capable of self-development and development of society, it realizes only the function of teaching and that is one-sided. Work is underway on the project of the Educational System "Spiritual and Intellectual education and training in the XXI century" (DIVO-21), over the corresponding textbooks. The project is based on universal human values and modern approaches to understanding the world order, personality structure, the foundations of ontology, psychology and pedagogy, equips the younger generation with tools of positive thought-creation in solving the basic tasks of being by each person: personal growth, building relationships in various spheres, self-realization in society for one's own and the common good, organizing effective life and recreation, etc. Mastering the proposed knowledge will equip trainees with tools for the formation of personal qualities that allow them to actively enter an independent life, build a strong family, a worthy career, lead healthy saturated lifestyle, so hurting health for many years — everything that is usually meant by happiness, and is the result of life creation. The main initiatives of the proposed approach: to return the educational function to education, to change the factual principle of teaching into a methodological one, to introduce a moral standard as the leading part of the educational standard at all levels, to transfer the emphasis of the educational process to the purposeful formation of the personality for which to introduce new academic disciplines / subjects. Research and methodological work is underway to create an educational and methodological complex of documents and present them to universities, introduce new disciplines into the curriculum and train relevant teachers, which will increase the quality of graduates of our universities (schools),

their competitiveness, create a precedent in Kharkov for the dissemination of the experience of our universities and schools throughout the country and abroad.

Леонід Трусей,

аспірант кафедри філософії,
Національний технічний університет
"Харківський політехнічний інститут",
Харків, Україна

ОБРАЗОВАНИЕ И ЧЕЛОВЕК

Известно, что любое общество — это прежде всего качество людей его составляющих, его элиты. Будущее общества — это сегодняшние дети, молодежь, которые формируются через систему образования. К сожалению, она не решает главной своей задачи — Образовывать через воспитание и обучение новых личностей, способных к саморазвитию и развитию общества, реализует только функцию обучения и то однобоко. Ведется работа над проектом Системы образования "Духовно-интеллектуальное воспитание и обучение в XXI веке" (ДИВО-21), над соответствующими учебниками. Проект базируется на общечеловеческих ценностях и современных подходах к пониманию мироустройства, структуры личности, основ онтологии, психологии и педагогики, призван дать подрастающему поколению инструментами позитивного мыслетворчества при решении основных задач бытия каждым человеком: личностного роста, выстраивании взаимоотношений в разных сферах, самореализации в обществе на свое и всеобщее благо, организации эффективного быта и отдыха, др. Освоение предлагаемых знаний вооружит обучаемых инструментами для формирования личных качеств, позволяющих активно входить в самостоятельную жизнь, строить крепкую семью, достойную карьеру, вести здоровый насыщенный образ жизни, сохранять здоровье долгие годы — все то, что обычно подразумевают под счастьем, и является результатом житнетворчества. Основные инициативы предлагаемого подхода: вернуть образованию воспитательную функцию, изменить фактологический принцип обучения на

методологический, ввести нравственный стандарт как ведущую часть образовательного стандарта на всех уровнях, перенести акценты образовательного процесса на целенаправленное формирование личности для чего ввести новые учебные дисциплины/предметы. Ведется исследовательская и методическая работа для создания учебно-методического комплекса документов и представления их вузам, ввода новых дисциплин в учебный план и подготовки соответствующих педагогов, что повысит качество выпускников наших вузов (школ), их конкурентоспособность, создаст в Харькове прецедент для распространения опыта наших вузов и школ по всей стране и за рубежом.

Oleksandr Stalin,

President of a public organization

The centre for civic initiatives

"Zarya Svaroga".

Enterprise code 40009721

Ukraine, Kharkiv

THE MODEL OF SYSTEM THINKING AS A TOOL OF RATIONAL ACTIVITY

In recent years, there has been a spontaneous development of knowledge about systems thinking, which is advisable to consider as a discipline (or transdisciplinary), which defines the conceptual minimum, models and principles for the development of working tools. Working tools are system descriptions, which link original pictures of the object under study and processes about, at least, the entrepreneurial, engineering and managerial areas, and the created successful systems. Now the discipline of "System Thinking" is studied in the same way as physics or management. Several textbooks on systems thinking have appeared. Among the authors are A. Levenchuk, V. Dekhtyarenko, U. Ksenchuk, Z. Reshetova, D. Meadows, etc. Systems thinking is one behaviour of intelligence. No wonder the word "thinking" is present. A person with a system mindset speaks a system language, forms system descriptions, and takes part in creating practical

systems. However, knowledge of the term "system" and the ability to pay attention to the integrity and hierarchy of the system (coupled with emergence) is not enough for productive work in today's complex and rapidly changing world. It is no longer possible to rely on the old textbooks of the systematic approach. For example, the works of Bertalanfi and Akoff are no longer a demonstration of the best system thinking to date. Now we are talking about the system approach 2.0., since the natural science concept of a system as an object ("aim" system) has developed and developed into an activity-based understanding of the system, i.e. the system is determined by its stakeholders. Or, if earlier the system was interesting for its structure, connections between parts, etc., now the consideration of the system depends on the activity and begins with its stakeholders. (we can translate the word stakeholder into Ukrainian as "interested party"). This seems to be a simple and logical understanding, but this activity-based approach has led to major changes in business, management, and technology. It turned out that you still need to know the life cycles of systems, understand and be able to transform the architecture of your enterprise, which implements the life cycle of the target system. Projects to create systems need to link with the company's development strategy and continuously change it (we call this continuous cycle strategizing).

Unfortunately, system thinking to the level of acting skills is not put in a few days, there is no hope for traditional refresher courses here. Teaching systems thinking is more like teaching higher mathematics.

We can apply the system approach to the concept of system thinking, we can consider it as a system. We should take it into account that this is not a stationary system, but a dynamic, developing one. This system includes many elements, which are systems of different levels, so this system is hyper-complex.

Олександр Сталін,
Президент громадської організації
Центр громадських ініціатив
"Зоря Сварога".
Код ЄДРПОУ 40009721
Україна, Харків

МОДЕЛЬ СИСТЕМНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РАЦІОНАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В останні роки відбувається спонтанний розвиток знань про системне мислення, яке доцільно розглядати як дисципліну (або трансдисципліну), в якій визначається понятійний мінімум, моделі і принципи розробки робочих інструментів. Робочими інструментами є системні описи, в яких ув'язуються різні картини досліджуваного об'єкта і процесів щодо, як мінімум, підприємницького, інженерного та менеджерського напрямків, а також створюються успішні системи. Зараз дисципліну "системне мислення" вивчають так само, як фізику або менеджмент. З'явився ряд підручників з системного мислення. Серед авторів А. Левенчук, В. Дехтяренко, У. Ксенчук, З. Решетова, Д. Медоуз та ін. З іншого боку, системне мислення — це одна з поведінок інтелекту. Недарма ж присутнє слово "мислення". Людина з системним мисленням буквально говорить системною мовою, формує системні описи і бере участь у створенні практичних систем. Однак знання терміна "система" і вміння звертати увагу на цілісність і ієрархічність системи (укупі з емерджентністю) недостатньо для продуктивної роботи в сучасному складному і світі, що швидко змінюється. Вже неможливо спиратися на старі підручники системного підходу. Наприклад, праці Берталанфі і Акоффа вже не є демонстрацією кращого на сьогоднішній день системного мислення. Зараз говорять про системний підхід 2.0., так як природничо-наукове поняття системи як деякого об'єкта ("об'єктивна" система) розвинулося і переросло в діяльнісне розуміння системи, тобто система визначається її зацікавленими сторонами (стейкхолдерами). Або, якщо раніше система була цікава своїм устроєм, зв'язками між частинами і т.п., то зараз розгляд системи залежить від

діяльності і починається з її стейкхолдерів. (Слово stakeholder може бути перекладено українською мовою "зацікавлена сторона"). Це начебто просте і логічне розуміння, але такий діяльнісний підхід спричинив за собою великі зміни і в бізнесі, і в управлінні, і в технологіях. Виявилося, що необхідно ще знати життєві цикли систем, розуміти і вміти перетворювати архітектуру свого підприємства, яка реалізує життєвий цикл цільової системи. Проекти зі створення систем потрібно вміти пов'язувати зі стратегією розвитку підприємства, і безперервно її міняти (цей безперервний цикл називається стратегуванням). На жаль, системне мислення до рівня навички дій не ставиться за кілька днів, надії на традиційні курси підвищення кваліфікації тут немає. Навчання системному мисленню більше схоже на вивчення вищої математики.

На наш погляд, системний підхід можна застосувати до поняття системне мислення, тобто, його можна розглядати як систему. При цьому потрібно враховувати, що це не стаціонарна система, а динамічна, що розвивається. Ця система включає в себе безліч елементів, які в свою чергу є системами різного рівня, а значить ця система гіперкомплексна.

Maria Vanieieva,
Department of Actor Skills and Directing
Kharkiv National University of Arts
named after I. P. Kotlyarevsky
Kharkiv, Ukraine

THE PROBLEM OF SELF-AWARENESS IN THE CREATIVITY AND TRAINING OF THE ACTOR

The Stanislavsky System is the basis of professional (stage) education of a modern actor; as it is well-known, Stanislavsky founded a number of important laws of acting, rooted in the very nature of man and the specifics of stage art. As the greatest contribution to the theatrical culture of all mankind, the system

revolutionized theatrical art and theatrical pedagogy; one of its central ideas is "Myself" in the proposed circumstances, "I am", which can also be called self-awareness. Self-awareness is impossible without trained attention - a mental process that ensures the concentration of consciousness on certain real or ideal objects.

However, today with the development of information technology a new electronic, digital or virtual culture has been formed, which is characterized by clip thinking, the dominance of the visual over the semantic (simulacrum, fragmentation, loss of integrity), distracted attention, loss of ability to live consciously.

To develop attention and awareness, certain acting training exercises have been developed; it is impossible not to notice some similarity of acting psychophysical training with meditation practices.

Meditation, defined as a method of transforming the mind, today lies in the field of interest of scientists, taught in the world's leading universities; its methods are based on managing the functions of the psyche through concentration (passive meditation) or will (active meditation) and create changes in the brain to improve attention and reduce stress - two things that each actor must achieve if he / she is going to succeed at significant level.

Марія Ванєєва,

ст.викладач кафедри майстерності актора та режисури
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського
Харків, Україна

ПРОБЛЕМА САМОУСВІДОМЛЕННЯ У ТВОРЧОСТІ ТА НАВЧАННІ АКТОРА

В основу професійного (сценічного) виховання сучасного актора покладена, як відомо, система К.С. Станіславського, який знайшов ряд найважливіших законів акторського мистецтва, що кореняться в самій природі людини і специфіці сценічної творчості. Будучи найбільшим внеском в театральну культуру всього людства, система зробила переворот в

театральному мистецтві та театральній педагогіці; одна з центральних її ідей – "Я" у запропонованих обставинах, "я єсьмь", яке можна назвати ще самоусвідомленням. Самоусвідомлення неможливе без тренуваної уваги - психічного процесу, що забезпечує концентрацію свідомості на тих чи інших реальних або ідеальних об'єктах.

Проте сьогодні із розвитком інформаційних технологій сформувалася нова електронна, цифрова або віртуальна культура, для якої характерні кліповість мислення, домінування візуального над смисловим (симулякр, фрагментація, втрата цілісності), розсіяна увага, втрата здатності жити свідомо.

Для розвитку уваги та усвідомлення розроблені певні вправи акторського тренінгу; неможливо не помітити деяку схожість акторського психофізичного тренінгу із медитаційними практиками.

Медитація, що визначається як метод трансформації розуму, сьогодні лежить у полі інтересів науковців, викладається у провідних університетах світу; її методи побудовані на управлінні функціями психіки за допомогою концентрації уваги (пасивна медитація) або волі (активна медитація) і створюють зміни в мозку для поліпшення уваги та зменшення стресу - дві речі, які кожен актор повинен досягти, якщо він / вона збирається досягти успіху на значущому рівні.

Наукове видання

**ОСВІТА І ЛЮДИНА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА
АКТУАЛЬНІ ПРАКТИКИ
міжнародний науково-практичний семінар**

26 лютого 2021 р.

Відповідальні за випуск: д-р філос. наук, професор О.О. Дольська

Адреса редакційної колегії: 61002, Харків, вул. Кирпичова, 2,
НТУ "ХПІ", кафедра філософії.
Тел.: (057) 7076020, E-mail: philosophy.ntukpi@gmail.com

Електронне самостійне видання.